

**PODLASKI WOJEWÓDZKI
KONSERWATOR ZABYTKÓW
DELEGATURA w ŁOMŻY
18-400 Łomża, ul. Nowa 2
tel. 86/216-34-08**

Ł.5183.13.2023.II

**MIASTO GRAJEWO
ul. Strażacka 6A 19-200 Grajewo**

Odpowiadając na wniosek z dnia 06.12.2023 r., w sprawie wydania zaleceń konserwatorskich określających sposób korzystania z zabytku, jego zabezpieczenia i wykonania prac konserwatorskich, a także zakres dopuszczalnych zmian w tym zabytku, w zakresie wykonania robót budowlanych przy zabytku – budynek szkoły przy ul. Szkolnej 12 w Grajewie, działka nr 2791/2, ob. siedziba Szkoły Podstawowej Nr 1 w Grajewie, polegających na:

- remoncie elewacji zewnętrznych bez docieplania ścian wraz z odtworzeniem detali historycznych, uzupełnieniem ubytków z zastosowaniem tynków renowacyjnych,
- wymianie stolarki zewnętrznej,
- remoncie dachu (wymiana pokrycia dachu ze zmianą blachodachówki na panele blaszane łączone na rąbek stojący, montaż fotowoltaiki, wymiana rynien, rur spustowych oraz obróbek blacharskich),
- docieplenie stropu (na poddaszu),

działając na podstawie art. 27 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (t. j. Dz. U. z 2022 r. poz. 840 ze zm.), przedstawiam zalecenia konserwatorskie w przedmiotowej sprawie.

Uwarunkowania prawne:

Budynek szkoły przy ul. Szkolnej 12 w Grajewie został wpisany do rejestru zabytków decyzją Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Łomży z dnia 27 czerwca 1996 r., pod numerem A-545, w granicach obejmujących działkę nr 2791 (obecnie 2791/1 i 2791/2), zaznaczonych na planie sytuacyjnym stanowiącym integralną część decyzji.

Podstawę prawną powyższej decyzji stanowiły przepisy ustawy z dnia 15 lutego 1962 r. o ochronie dóbr kultury (Dz. U. Nr 10, poz. 48). Zgodnie z art. 142 ust. 1 obecnie obowiązującej ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami dobra kultury uznane za zabytek na podstawie ustawy z dnia 15 lutego 1962 r. o ochronie dóbr kultury, stają się zabytkami wpisanymi do rejestru w rozumieniu niniejszej ustawy. Wpis do rejestru zabytków stanowi prawną formę ochrony zabytków, której mowa w art. 7 pkt 1 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Budynek szkoły przy ul. Szkolnej w Grajewie jest zabytkiem nieruchomym,

który na podstawie art. 6 ust. 1 lit. c ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami podlega ochronie i opiece, bez względu na stan zachowania.

Wpis budynku szkoły do rejestru zabytków jest tzw. wpisem indywidualnym, co – w świetle obowiązującej doktryny konserwatorskiej – oznacza, że przedmiotem ochrony jest tzw. substancja zabytkowa i wygląd zabytku, czyli materialna struktura budynku, jego wygląd zewnętrzny, historyczne opracowanie bryły i elewacji, historyczne rozplanowanie wnętrza, historyczne elementy wystroju i wyposażenia.

Reasumując, budynek szkoły przy ul. Szkolnej 12 w Grajewie zabytkiem nieruchomym, który – zgodnie z art. 6 ust. 1 pkt 1 lit b i c ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami – jako indywidualne dzieło architektury i budownictwa, podlega ochronie i opiece, bez względu na stan zachowania. W odniesieniu do tzw. zabytków wpisanych indywidualnie do rejestru zabytków, ochronie podlegają zarówno zewnętrzne jak i wewnętrzne cechy obiektu tworzące substancję zabytkową: historyczny kształt bryły (skala, gabaryty, forma i geometria dachu), artykulacja elewacji (kompozycja, podziały i detale architektoniczne, proporcje, wielkość, lokalizacja, rytm i układ otworów, forma stolarki), rozplanowanie i układ wnętrza, dyspozycja fundowano-przestrzenna, historyczne elementy wyposażenia i wystroju, obowiązuje również ochrona historycznej substancji materialnej i kontynuacji tradycyjnych materiałów i technologii charakterystycznych dla czasu powstania obiektu. W przypadku konieczności zmian i działań modernizacyjnych obowiązuje zasada nie szkodenia zabytkowej substancji oraz zasada odwracalności zmian (nowe elementy należy wykonywać tak, by w minimalnym stopniu wpływały na oryginalne elementy zabytku i aby po ich usunięciu możliwy był powrót do stanu oryginalnego).

Uwarunkowania merytoryczne

Z treści karty ewidencyjnej WEZ opracowanej w 1995 r. przez I. Iwaniuk wynika, że budynek szkoły został wzniesiony w latach 1929 – 1938. Pierwotnie budynek składał się z trzech skrzydeł. W latach 70. XX w. przebudowano skrzydło wschodnie z salą gimnastyczną. Wpisem do rejestru zabytków objęto skrzydło zachodnie i południowe oraz skrzydło wschodnie, bez sali gimnastycznej. Murowany, otynkowany, złożony z trzech skrzydeł ujmujących dziedziniec wewnętrzny. Skrzydła dwukondygnacyjne, podpiwniczone, nakryte wysokimi dachami dwuspadowymi z połaciami szczytowymi. Układ wnętrz w skrzydłach dwutraktowy, z lewostronnie oświetlonymi klasami dostępnymi z szerokiego korytarza z oknami wychodzącym na dziedziniec wewnętrzny, kondygnacje skomunikowane klatkami schodowymi usytuowanymi na zamknięciu skrzydeł zach. i wsch. Elewacje utrzymane w prostych formach, z cokołem wyodrębnionym odsadzką, dzielone gzymsem kordonowym biegnącym pod parapetami okien drugiej kondygnacji, w zwieńczeniu uproszczone

belkowanie z gzymsem koronującym, przeprute dużymi oknami, w elewacja zewnętrznych wsch., pld., i zach. okna w parterze mają parapet podokienny na konsolkach, w elewacji wsch. wejście główne w szerokim prostym obramieniu – portalu, okna parteru z gzymsem parapetowym i odcinkami gzymsu na konsolkach w nadprożach, w elewacjach pld. i zach. okna tworzą trójosiowe układy z oknem środkowym z gzymsem na konsolkach w nadprożu. Elewacje wzdłuż dziedzińca przeprute dużymi, regularnie rozmieszczonymi oknami, z cokołem wyodrębnionym odsadzką, dzielone gzymsem kordonowym biegnącym pod parapetami okien drugiej kondygnacji, w zwieńczeniu uproszczone belkowanie z gzymsem koronującym.

W karcie ewidencyjnej odnotowane są kolejne remonty budynku w okresie powojennym:

- tynki zewnętrzne remontowane były w latach 1960-61, 1970-71, 2002-2003,
- w 1997 r. wymieniono pokrycie dachu z dachówki ceramicznej na blachodachówkę;
- w latach 2002-2004 wymieniono stolarkę okienną.

W archiwum delegatury w Łomży znajdują się następujące dokumentacje techniczne dotyczące budynku szkoły:

- „Inwentaryzacja okien” z 2001 r., zawierająca fotografie i rysunki okien drewnianych pochodzących najprawdopodobniej z okresu budowy;
- „Koncepcja docieplenia ..” z 2005 r., zawierająca m.in. rysunki inwentaryzacyjne (rzuty, przekroje, elewacje);
- „Ekspertyza techniczna stropu nad I piętrem i więźby dachowej..” z 2008 r.;
- „Projekt techniczny zabezpieczeń doraźnych stropu nad I piętrem i więźby dachowej przed wystąpieniem awarii” z 2008 r.

W dniu 27.02.2024 r., w związku z niniejszym postępowaniem, przeprowadzono oględziny budynku szkoły, podczas których ustalono m.in., co następuje:

- pokrycie dachu szkoły wykonane z blachodachówki szczelne, ale powłoka malarska złuszcza się;
- rynny i rury spustowe nieszczelne;
- na tynkach zewnętrznych widoczne są spękania i zarysowania, warstwa malarska odspaja się, szczególnie na cokole, co wiąże się zapewne z zastosowaniem farb „nieoddychających”, na ścianach dziedzińca w partii cokołowej widoczne zazielenienia (glony/porosty?).

Porównując wygląd budynku szkoły utrwalony na zdjęciach archiwalnych z lat 80. XX w. z obecnym można zauważyć następujące zmiany:

- dach kryty dachówką ceramiczną ze świetlikami w kształcie „bawolego oka” obecnie pokryty jest blachą dachówkową o zmienionej kolorystyce i nieco innej fakturze niż dachówka, a świetlików brak;
- wygląd elewacji (podziały, detale, układ otworów) w zasadzie nie zmienił się;
- obecne okna drewniane w elewacjach zewnętrznych mają nieco grubsze szprosy niż w stolarcie historycznej, z ciemnymi uszczelkami (?) w ślemieniu, są mniej plastyczne;

- okna pcv w elewacjach wokół dziedzińca wewnętrznego, mają uproszczony podziały konstrukcyjne i są bardziej płaskie.

Zalecenia konserwatorskie

Odnosząc się do zawartego we wniosku planowanego zakresu zmian oraz mając na względzie określone powyżej uwarunkowania zalecam, co następuje:

1. Przed przystąpieniem do prac projektowych należy wykonać ekspertyzę dotyczącą przyczyn spękań i zarysowań na tynkach zewnętrznych.
Zapewne oryginalny tynk zewnętrzny był tradycyjnym tynkiem wapiennym, być może z niewielką domieszką cementu. Nie wiadomo na czym polegały remonty tynku w latach powojennych, czy na całkowitej wymianie czy na naprawach i uzupełnieniach.
Ustalenie struktury (nawarstwień) i fizykochemicznych właściwości istniejącego tynku powinno stanowić podstawę do określenia jaki rodzaj tynku należy zastosować do remontu elewacji i jak naprawiać widoczne rysy i spękania.
2. Należy zaktualizować lub wykonać nową inwentaryzację architektoniczną elewacji, uzupełniając ją o rysunki detali.
3. Zaleca się zachowanie wszystkich istniejących detali. Podczas remontu elewacji nie wolno niszczyć/usuwać detali, należy je naprawić, uczynić zatarte profile, ewentualnie uzupełnić stosując tradycyjne metody.
4. Zaleca się wykonanie oceny technicznej stanu więźby dachowej pod kątem możliwości przywrócenia pokrycia z dachówki ceramicznej.
5. Zaleca się wymianę „odtworzeniową” stolarki okiennej na okna drewniane, na podstawie inwentaryzacji okien historycznych znajdującej się w archiwum delegatury.
6. Zaleca się wymianę rynien i rur spustowych oraz obróbek blacharskich, nowe z blachy stalowej ocynkowanej lub z blachy tytanowo cynkowej. Obróbki blacharskie parapetów nie mogą zasłaniać gzymsów podparapetowych.
7. Dopuszcza się montaż instalacji fotowoltaicznej na dachach nowych, niezabytkowych budynków szkolnych.
8. Zaleca się usunięcie betonowej opaski wykonanej wzdłuż ścian budynku i zastąpienie jej opaską w warstwą drenażową o odpowiednio ukształtowanych spadkach.

Z up. Podlaskiego Wojewódzkiego
Konserwatora Zabytków

Irena Iwaniuk
p.o. Kierownika Delegatury

Podpis elektroniczny zweryfikowany
w dniu 03-07
Wynik weryfikacji
.....
(czytelny podpis sporządzającego wydruk)